

EDUSKUNNAN VALTIONVARAINVALIOKUNTA

Asiantuntijalausunto 18.11.2022

O Asia: HE 154/2022 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023

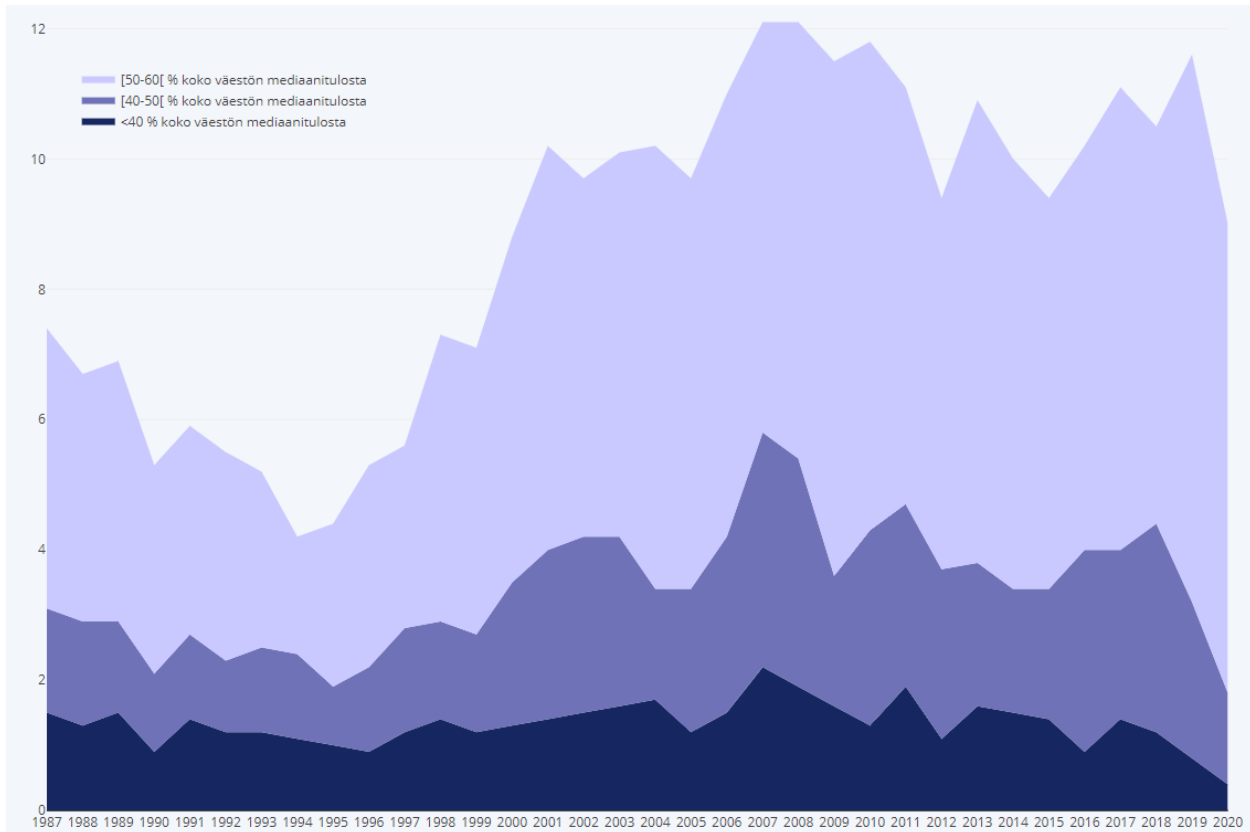
Taustaa

Lapsiperheköyhyys koskettaa noin kymmenystä lapsista

Köyhyydelle ei ole yksiselitteistä mittaria. Eri mittareilla mitattuna lapsiperheköyhyys koskettaa noin yhtä kymmenestä lapsesta:

- Vuonna 2020 noin 9 prosenttia kaikista Suomessa asuvista lapsista oli pienituloisia ([Tilastokeskus](#)). Pienituloisissa kotitalouksissa asuvien lasten määrä lisääntyi merkittävästi 1990-luvun jälkeen. 2000-luvulla tilanne ei ole merkittävästi muuttunut. Merkittävä osa pienituloisista lapsista on juuri pienituloisuusrajan alapuolella (kuva alla). Tämä tarkoittaa sitä, että pienillä muutoksilla on mahdollista nostaa merkittävä osa pienituloisista lapsista pienituloisuusrajan yläpuolelle.
- Vuonna 2021 toimeentulotukea sai 9,4 prosenttia kaikista lapsiperheistä ([Sotkanet](#)). Toimeentulotuen käyttö on lisääntynyt vuoden 2008 pitkittyneen taloudellisen taantuman seurauksena. Koronapandemia ei lisännyt toimeentulotuen käyttöä. On liian aikaista päätellä, miten vuoden 2022 hintojen nousu vaikuttaa toimeentulotuen käyttöön lapsiperheissä, mutta on viitteitä siitä, että tuensaajien määrä on tavanomaisella tasolla sähkölaskujen kasvusta huolimatta ([Kela](#)).
- Vuonna 2021 noin joka neljäs nuori koki perheensä taloudellisen tilanteen olevan joko huono tai vain kohtalainen (Sotkanet). Luku on vähentynyt vuodesta 2015. Samaan aikaan on kuitenkin laskenut mittaushistorian alhaisimmalle tasolle lasten määrä kotitalouksissa, joiden huoltaja raportoi vaikeita tai hyvin vaikeita toimeentulovaikkeitä ([Tilastokeskus](#)).
- Suomessa on noin 101 000 alle 18-vuotiasta lasta perheissä, joissa perheen äidillä on maksuhäiriömerkintä ([Hiilamo, Luotonen, Hakovirta](#)). Maksuhäiriömerkinnät heikentävät mahdollisuuksia poistua köyhyydestä.

Lapsiperheköyhyys ei jakaannu tasaisesti väestössä. Edellä mainitut lapsiperheköyhyyden mittarit koskettavat erityisesti pieniä lapsia, monilapsisia perheitä ja yhden aikuisen kotitalouksia. Lapsiperheköyhyyttä kuvataan tarkemmin Itlan [Lapsiperheköyhyys datana](#) -sivustolla.

Kuvio 1. Lasten pienituloisuusaste eri pienituloisuusrajoilla 1987–2020. Tilastokeskus.

Lapsiperheköyhyydellä ei ole yhtä syytä. Taustalla on ylisukupolvisuutta, vaikeita elämäntilanteita ja yhteiskunnan muutoksia.

Lapsiperheköyhyyden syyt ovat monimutkaisia. Syiden ymmärtäminen on kuitenkin tärkeää lapsiperheköyhyyden vähentämiseksi.

- Ylisukupolvisuus on lapsiperheköyhyyden merkittävä syy. Mitä pidempää vanhemmat ovat saaneet toimeentulotukea, sitä todennäköisemmin myös lapsi saa aikuisena toimeentulotukea. Ylisukupolvisuuden voimakkuudessa tapahtuneita muutoksia yli ajan on tutkittu vähän. Keskeinen mekanismi ylisukupolvisuudessa on vanhempien perhetaustan merkitys koulutuspoluissa.
- Perheen toimeentulovaikeuksia edeltävät usein vaikeat elämäntapahtumat. Rekisteritutkimuksissa on havaittu, että perheiden toimeentulotuelle tippumista ja maksuhäiriömerkintöjä edeltää usein vanhempien ero, työttömyys tai sairastuminen (Itla, tulossa).
- Suuret yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat lapsiperheköyhyyden yleisyyteen. Esimerkiksi hintojen nousu lisää taloudellista niukkuutta lapsiperheissä ([Kela](#)). Vuoden 2022 hintojen nousu on arvioiden mukaan lisännyt viitebudjettiköyhyysrajan alapuolella olevien lasten määrää noin 31 000 (hintojen nousun jälkeen

uusin arvio on, että noin 130 000 lasta elää kotitalouksissa, joissa tulot ovat pienemmät kuin kohtuullisen minimin viitebudjetti).

Lapsiperheköyhyydellä on seurauksia myöhempään elämäntapaan ja terveyteen

Lapsiperheköyhyyden vähentäminen itsessään on tärkeää, koska lapsiperheköyhyys rikkoo lasten oikeuksia. Lapsiperheköyhyydellä on myös monia pitkän aikavälin vaikutuksia.

Lapsuudessa koetut toimeentulovaikeudet ennustavat vaikeuksia koulunkäynnissä, suurempia talousvaikeuksia aikuisuudessa ja suurempaa sairaustaakkaa. Esimerkiksi pienimmässä vanhempien tuloviidenneksessä lapsilla on yli yhdeksänkertainen riski saada maksuhäiriömerkintä täysi-ikäisinä verrattuna ikätovereihin, joiden vanhemmat olivat korkeimmassa tuloviidenneksessä ([THL](#)).

Kansainvälinen tutkimusnäyttö yhdistää lapsiperheköyhyyden suurempaan lastensuojelun tarpeeseen sekä muihin sosiaalisiin ongelmiin, joista syntyy yhteiskunnalle merkittävät kustannukset.

Ratkaisuja lapsiperheköyhyyteen; vuoden 2023 talousarvio

Lapsiperheköyhyyteen ei ole yhtä ratkaisua, koska lapsiperheköyhyyden taustalla ei ole yhtä syytä. Tarvitaan useita yhtäaikaista politiikkatoimia. Seuraavassa kuvataan lapsiperheköyhyyden ratkaisuja, joilla tartutaan kolmeen taustatekijään: ylisukupolvisuuteen, vaikeisiin elämäntapahtumiin ja yhteiskunnallisiin muutoksiin.

1. Lähiyhteisö on tärkeä köyhyyden ylisukupolvisuuden ehkäisyssä. Uusimmat tutkimukset viittaavat siihen, että lähiyhteisöt ja sosiaalinen sekoittaminen vähentävät merkittävästi köyhyyden ylisukupolvisuutta. [Raj Chattyn ja kumppaneiden uudet tutkimukset](#) osoittavat, että mitä enemmän asuinalueella on hyvätuloisia, sitä heikompaa on köyhyyden ylisukupolvisuus. Tämä havainto tukee sekoittavaa sosiaalista asuntopolitiikka sekä asuinalueiden segregaation ehkäisyä. [Suomalainen tutkimus on myös osoittanut](#), että pienituloisten ja hyvätuloisten kohtaaminen hyödyttää pienituloisia. Tämä havainto tukee politiikkatoimia, joilla tuetaan sosiaalisten etäisyyksien kaventamista. On tärkeää, että eri (varallisuus)taustasta tulevat lapset ja perheet kohtaavat esimerkiksi harrastuksissa.
2. Vaikeiden elämäntapahtumien vaikutuksia lapsiperheköyhyyteen voidaan lieventää riittävällä sosiaaliturvalla ja vaikeassa elämäntilanteessa olevien perheiden palveluilla. Vaikka Suomessa on toimiva sosiaaliturva, vanhempien sairastuminen, erityisesti psykiatrisesti, johtaa usein toimeentulotuelle tippumiseen. Poliittikasuositus tästä on, että vaikeita elämäntapahtuvia kokevien perheiden

lasten ja nuorten pärjäävyyttä ja arjen sujuvuutta tulee tukea kasvu- ja kehitysympäristöjen ja palvelujen monialaisella yhteistyöllä.

3. Suurten yhteiskunnallisten muutosten vaikutuksia lapsiperheköyhyyteen tulee vähentää sosiaalietuksien, myös lapsilisän, sitomisella elinkustannuksiin.

Kunnioittavasti

Tiina Ristikari

YTT, dosentti

Tutkimusprofessori, Itsenäisyyden juhlavuoden lastensäätiö sr.